

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทรมาน
และการบังคับสูญหายของผู้เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร*
PUBLIC PARTICIPATION MODEL IN THE PREVENTION AND SUPPRESSION OF TORTURE
AND ENFORCED DISAPPEARANCE OF VICTIMS, BANG MUN NAK DISTRICT,
PHICHIT PROVINCE

ถนอม จินาวา

Thanom Jinawa

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

Provincial Police Region 6 Training Center, Royal Thai Police

E-mail: jinawa2511@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายของผู้เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายของผู้เสียหาย โดยใช้หลักสารานุกรม 6 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างเหมาะสม จำนวน 20 ท่าน และการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูปหรือท่าน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระบบกฎหมายและโครงสร้างทางสถาบันที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถรองรับการป้องกันและแก้ไขปัญหา คือการขาดนิยามทางกฎหมายที่ชัดเจนของการบังคับให้สูญหายในกฎหมายภายใน ตลอดจนการไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความร้ายแรงของการกระทำ 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายของผู้เสียหาย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความตระหนักรู้ในสิทธิของตนเอง ไม่เข้าใจบทบาทของตนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกิจกรรมรณรงค์สาธารณะ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้ใช้เสียงของตนเองเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ 3) รูปแบบการมีส่วนร่วม “หลักสารานุกรม 6 ช่วยเปลี่ยนผู้เสียหายจากบทบาทผู้ถูกกระทำมาเป็นผู้ร่วมเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีต้องสร้างโครงสร้างที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทั้งทางกฎหมาย นโยบาย ทัศนคติสังคม และความเมตตาในเชิงปฏิบัติ คือพื้นฐานสำคัญของการป้องกันการละเมิดสิทธิในระยะยาวการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นก็เป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะบางทีความคิดเห็นของเราก็เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือดีที่สุดเสมอไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การทรมาน; การบังคับสูญหาย, การป้องกันและปราบปราม; ผู้เสียหาย

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the problems in enforcing the Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance Act B.E. 2565, Bang Mun Nak District, Phichit Province; 2) study public participation in the prevention and suppression of torture and enforced disappearance of victims, Bang Mun Nak District, Phichit Province; and 3) present a model for participation in the prevention and suppression of torture and enforced disappearance of victims using the 6 Saraniyadham principles, Bang Mun Nak District, Phichit Province. The research method was qualitative research, using in-depth interviews with key informants who were appropriately selected according to specified criteria, totaling 20 people, and group discussions with 7 experts.

The research results found that 1) The prevailing legal system and institutional framework remain insufficient to effectively prevent and address the problem of enforced disappearance. This inadequacy is primarily attributable to the absence of a precise legal definition of enforced disappearance under domestic law, coupled with the lack of statutory provisions prescribing penalties that are both appropriate and proportionate to the gravity of such violations. 2) With regard to public participation in the prevention and suppression of torture and enforced disappearance, it is evident that the general public continues to exhibit a limited awareness of their fundamental rights and an incomplete understanding of their roles within the justice process. Opportunities for meaningful engagement—through social activities, knowledge-sharing platforms, and public advocacy campaigns that empower victims to articulate their voices and influence systemic transformation—remain considerably underdeveloped. 3) A participatory model grounded in the principle of the Six Saraniyadhammas offers the potential to reframe victims from being passive subjects of violation into active agents of social transformation with dignity. Achieving this, however, necessitates the establishment of enabling structures across legal, policy, and socio-cultural dimensions, underpinned by a practical ethos of compassion. Such a foundation is indispensable for the sustainable prevention of human rights violations. Moreover, the cultivation of an inclusive culture of dialogue and receptivity to divergent viewpoints is equally vital, as individual perspectives may not invariably be accurate or optimal.

Keyword: Public Participation; Torture; Enforced Disappearance; Prevention and Suppression; Victims

บทนำ

การบังคับให้บุคคลสูญหายได้เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2484 โดยอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) เป็นผู้นำเผด็จการของประเทศเยอรมนี ได้มีคำสั่งพิเศษ “Nacht-und-Nebel-Erlass” หรือ Nacht und Nebel โดยกฎหมายฉบับนี้มีเป้าหมายในการจับกุมบุคคลที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของเยอรมันที่อาศัยในพื้นที่ที่ถูกปกครองโดยนาซี และทำให้พวกเขาหายไปอย่างไร้ร่องรอย โดยจะไม่มีการให้ข้อมูลใด ๆ แก่ญาติถึงชะตากรรมของบุคคลซึ่งถูกจับกุมไป ต่อมาการบังคับให้บุคคลสูญหายได้เกิดขึ้นอีกครั้งภายใต้การปกครองใน

ลักษณะเผด็จการทหารในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาในช่วงปลายปี พ.ศ.2503 โดยเริ่มต้นจากประเทศบราซิล จากนั้นในช่วงปี พ.ศ.2513 ถึงปี พ.ศ.2523 ตอนต้น การบังคับให้บุคคลสูญหายได้กลายเป็นลักษณะหนึ่งของปรากฏการณ์ที่พบได้บ่อยในหลายภูมิภาคทั่วโลก ไม่เพียงแต่จำกัดอยู่ในภูมิภาคลาตินอเมริกาเท่านั้น หากแต่ยังมีรายงานว่าอิรัก ศรีลังกา และอดีตยูโกสลาเวียเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนกรณีการบังคับให้บุคคลสูญหายเกิดขึ้นในระดับสูงที่สุด การศึกษาทางประวัติศาสตร์ได้เผยให้เห็นว่า การบังคับให้บุคคลสูญหายถือเป็นหนึ่งในอาชญากรรมที่ร้ายแรงที่สุดซึ่งคุกคามต่อหลักการพื้นฐานแห่งความเป็นมนุษยชาติ การกระทำดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการละเมิดสิทธิในชีวิตของบุคคลเท่านั้น หากยังส่งผลต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในวงกว้าง ทั้งในด้านสิทธิในความมั่นคงปลอดภัย และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (Nowak, M., 2012)

เรื่องของสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยภายหลังสนธิสัญญาเบาริง หรือเหตุการณ์ ร.ศ.103 การปฏิวัติเมื่อ พ.ศ.2475 หลักสิทธิความเสมอภาคและความเป็นอิสระเสรีภาพ การต่อสู้ในยุคเผด็จการทหารนับหลังจากรัฐประหาร พ.ศ.2490 จนสู่ยุกระบบปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ปี พ.ศ.2501 (จรัญ โฆษณานันท์, 2559) การกระทำโดยทรมานเป็นการกระทำที่ถือว่าเป็นหนึ่งในความผิดสากลเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงเป็นการกระทำที่โหดร้ายทารุณเป็นการกระทำที่ย่ำแย่ต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สหประชาชาติ (United Nation) ได้ตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนได้มีการรับรองอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำแย่ศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2527 อนุสัญญานับนี้ได้มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2530 ปัจจุบันได้มีการลงนามไปแล้ว 80 ประเทศ และมีประเทศที่เป็นภาคีของอนุสัญญานับนี้ทั้งสิ้น 154 ประเทศ (อัครา ฉายากุล และคณะ, 2558)

ประเทศไทยมีการบังคับสูญหายปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2495 คือ กรณีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากจังหวัดสกลนครรายหนึ่ง และเป็นสมาชิกขบวนการเสรีไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งหายตัวไปเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ.2495 ข้อมูลจากสำนวนการสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติขณะนั้น ระบุว่าบุคคลดังกล่าวถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับตัวไปไว้ที่บ้านหลังหนึ่งและทรมานจนเสียชีวิต (มูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ, 2558) การร่างกฎหมายได้รับการหยิบยกมาพิจารณาอีกครั้งในช่วงปลายปี 2564 ประธานสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 17 ส.ค. 2564 เสนอร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย ซึ่งร่างโดยกระทรวงยุติธรรมและผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี (ครม.) ตั้งแต่วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2565 ให้สภาพิจารณาเป็นเรื่องเร่งด่วน หลังจากร่างกฎหมายผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ซึ่งมีการแก้ไขบางมาตราก่อนประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2565 (พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย, 2556)

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 หรือที่รู้จักกันในชื่อ “พ.ร.บ. ทรมานและอุ้มหาย” ได้รับการประกาศใช้เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2566 กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นร้ายแรง การบังคับใช้กฎหมายนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศไทยมีกรณีการกระทำให้บุคคลสูญหายที่ยังไม่ได้รับความกระจ่างชัดถึง 76 กรณี ซึ่งถูกบันทึกโดยคณะกรรมการแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการกระทำให้บุคคลสูญหาย โดยบังคับหรือไม่สมัครใจ การประกาศใช้กฎหมายนี้จึงเป็นก้าวสำคัญในการปฏิบัติตามคำมั่นของประเทศไทยในการจัดการกระทำทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายให้หมดสิ้น และเป็นการให้ความยุติธรรมกับผู้เสียหายจากการกระทำดังกล่าว (สหประชาชาติประเทศไทย, 2565) อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายฉบับนี้จะมี

ผลบังคับใช้แล้ว แต่ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้ เช่น การตีความคำนิยามของการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายที่ยังไม่ชัดเจน การขาดระบบการบันทึกภาพและเสียงระหว่างการจับกุมและควบคุมตัวที่มีประสิทธิภาพ และการขาดความเป็นอิสระในการสอบสวนและการคุ้มครองพยาน นอกจากนี้ ยังพบว่าวัฒนธรรมการลอยนวลพ้นผิดของเจ้าหน้าที่รัฐยังคงมีอยู่ ทำให้การดำเนินคดีและการเยียวยาผู้เสียหายยังไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้กฎหมายฉบับนี้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการกำหนดคำนิยามที่ชัดเจนของการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย การพัฒนาระบบการบันทึกภาพและเสียงระหว่างการจับกุมและควบคุมตัว และการสร้างความเป็นอิสระในการสอบสวนและการคุ้มครองพยาน เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับความยุติธรรมและการเยียวยาอย่างแท้จริง (อนันต์ เพียรวัฒนกุลชัย, 2565)

ปัญหาสำคัญที่งานวิจัยนี้สะท้อนคือ ความไม่ชัดเจนของถ้อยคำและขอบเขตการตีความกฎหมายตามมาตรา 5 และมาตรา 22 ของ พ.ร.บ. 2565 ซึ่งอาจกระทบต่อประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการป้องกันการทรมานหรือการกระทำให้บุคคลสูญหาย เนื่องจากเจ้าหน้าที่และผู้บังคับใช้กฎหมายขาดแนวทางที่แน่นอนและชัดเจนในการปฏิบัติ (ชัยญณ์ท์ แก้วท่าไม้, 2567) กล่าวได้ว่า การบังคับให้บุคคลสูญหายจัดว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหลายประการ เช่น (1) สิทธิในความปลอดภัยของร่างกายและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ (2) สิทธิที่จะไม่ถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้า (3) สิทธิในการถูกควบคุมอย่างมีมนุษยธรรม (4) สิทธิในการมีผู้แทนทางกฎหมาย (5) สิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และ (6) สิทธิในชีวิต ซึ่งรวมไปถึงสิทธิในชีวิตของครอบครัวเมื่อผู้โดนบังคับให้สูญหายถูกฆาตกรรม (Booth, M.; Hall, C. K., 2008) การกระทำโดยทรมานนั้นถือเป็นการกระทำที่ถือว่าเป็นหนึ่งในความผิดสากล เป็นการกระทำที่มีลักษณะเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง เป็นการกระทำที่โหดร้ายทารุณ อีกทั้งเป็นการกระทำที่เป็นการย่ำยีต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรง ซึ่งสิทธิในเนื้อตัวร่างกายนั้นเป็นสิทธิที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ อย่างไรก็ตามกฎหมายได้มีการบังคับใช้เป็นกฎหมายในปัจจุบันแล้ว (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2559) ซึ่งเชื่อมโยงกับการบังคับให้บุคคลสูญหายและการทรมานเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นร้ายแรงที่ขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน (CAT) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี การละเมิดดังกล่าวกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปัญหาความไม่ชัดเจนของถ้อยคำในมาตรา 5 และมาตรา 22 จึงเสี่ยงต่อการบังคับใช้ที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล. นอกจากนี้ยังเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่รัฐหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบได้โดยอ้างเหตุผลวิสัย. ดังนั้น การปรับปรุงกฎหมายและแนวทางตีความให้ชัดเจนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายของผู้เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายของผู้เสียหาย โดยใช้หลักสารานุกรม 6 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูปหรือท่าน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม รวมจำนวน 20 ท่าน ประกอบด้วย

1) เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ (ตำรวจและเจ้าหน้าที่ปกครอง) อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำนวน 5 ท่าน

2) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายอาญา เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย จำนวน 3 ท่าน

3) นักสิทธิมนุษยชน ผู้มีความเกี่ยวข้องทางครอบครัว หรือญาติของผู้เสียหาย จำนวน 2 ท่าน

4) ญาติของผู้ที่เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำนวน 5 ท่าน

5) ตัวแทนผู้นำชุมชนในเขตอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร หรือผู้มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหาย จำนวน 5 ท่าน

2. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย

1) ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายอาญา จำนวน 2 ท่าน

2) นักวิชาการที่ศึกษาการบังคับสูญหาย จำนวน 2 ท่าน

3) นักกฎหมายสิทธิมนุษยชน จำนวน 2 ท่าน

4) ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 1 รูป รวมจำนวน 7 รูปหรือท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1) ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดที่จะนำไปใช้สัมภาษณ์สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนี้

(1.1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

(1.2) กำหนดโจทย์ หรือคำถามการวิจัย (Research Question) คือ คำถามที่ต้องการคำตอบจากการวิจัย หรือเป็นสิ่งที่ต้องตอบโจทย์ของวัตถุประสงค์ พร้อมกับศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

(1.3) ขอคำแนะนำที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

(1.4) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์ การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายของผู้เสียหายของอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร”

2) ลักษณะของแบบสัมภาษณ์ การสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interviews Form) ตามกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนด แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 กลุ่มที่ 1 ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย

ตอนที่ 2 กลุ่มที่ 2 สมาชิกครอบครัวหรือญาติของผู้ที่เสียหายที่คาดว่าจะเป็นการบังคับสูญหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ตอนที่ 3 กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชนหรือผู้มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

3) การตรวจสอบและหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ สามารถหาความตรงตามเนื้อหา รายข้อ (item content validity index, I-CVI) และความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (Content Validity For Scale, S-CVI) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

(3.1) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาฯ ฐนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ออกแบบไว้

(3.2) หาความหาความตรงตามเนื้อหา รายข้อ และความตรงเชิงเนื้อหา โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเสนอประธานกรรมการที่ปรึกษาฯ ฐนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 รูป/ท่าน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ การศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัมภีร์ ฉบับภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้สูญหายของผู้เสียหาย ตามหลักสารานุกรมธรรม 6

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) หรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ คำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ ตำรา ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการทบทวน วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อให้ได้ตัวแปรที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้สูญหายของผู้เสียหาย

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

(3.1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สถิติ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการรวบรวมผลจากแบบสอบถามในชั้นแรกเมื่อเริ่มทำการวิจัย โดยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบการวิจัยในการกำหนดประเด็นและตัวแปรที่จะศึกษา และจากการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบคำถามในการสร้างแบบสัมภาษณ์รวมทั้งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วย

(3.2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants Interview) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ หรือมีข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาดีที่สุดหรือมีความเกี่ยวข้องมากที่สุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาเก็บให้เป็นระบบจัดหมวดหมู่ ความหมายของข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปรวบรวมความหมาย ผู้วิจัยเลือกใช้ “การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)” (Denzin, Norman K., and Yvonne S. Lincoln, 2000) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ผู้วิจัยเก็บข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎีผลการวิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาพิจารณาแม้ข้อมูลจะมาจากแหล่งที่แตกต่างกันทั้งเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อที่จะตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการพิจารณาตรวจสอบโดยใช้ความหลากหลายของแหล่งข้อมูลทั้งในเชิงเวลาระยะทางสถานที่และบุคคล

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านนักวิจัย (Investigator Triangulation) เป็นการพิจารณาตรวจสอบโดยใช้ผู้วิจัยที่ต่างกัน เพื่อได้ข้อมูลที่แตกต่างกัน

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นการพิจารณาตรวจสอบโดยใช้หลายมุมมองในการแปลความหมายหากผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกัน

4) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการเลือกใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อรวบรวมข้อมูลเดียวกัน

ผู้วิจัยสามารถทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าได้ 4 วิธี ดังนี้

1) การตรวจสอบความถูกต้องโดยเปรียบเทียบจากแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง ได้แก่ ด้านองค์กรภาครัฐ เช่น สถานีตำรวจ ภาควิชาการ ด้านนักวิชาการ หน่วยงานด้านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายของผู้เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร เป็นต้น

2) การเปรียบเทียบจากการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลาย ๆ วิธี ได้แก่ การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้มีส่วนได้เสียกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหาย และการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ

3) การตรวจสอบความถูกต้องจากแนวคิดทฤษฎี โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎี ผลการวิจัยจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ นำผลที่ได้มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย การตรวจสอบความถูกต้องจากประธานที่ปรึกษาคุณูปการ คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบและให้คำแนะนำทั้งในเรื่องของแนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

4) การเปรียบเทียบจากความคิดเห็นของนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่าน ได้แก่ ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายของผู้เสียหาย และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจะไม่ใช้สถิติช่วยในการวิเคราะห์ แต่จะใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยวิธีการหลักที่ใช้มี 2 วิธี คือ

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Document Research) จากกรอบความคิดหรือทฤษฎีที่เพื่อการช่วยวิเคราะห์ข้อมูลได้ลึกซึ้งและสร้างข้อสรุปที่หนักแน่น

2) การตีความ (Interpretation) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ที่ได้จัดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ปัญหาด้านโครงสร้างทางกฎหมายและการไม่ให้สัตยาบันในอนุสัญญาสำคัญ ทำให้การต่อสู้กับการทรมานและการบังคับสูญหายในหลายประเทศยังไม่มีควมคืบหน้าอย่างเป็นรูปธรรม และเปิดช่องให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน อีกทั้งปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่หลักในการบังคับใช้กฎหมายไม่ชัดเจน คือ กฎหมายได้ให้อำนาจหน้าที่รัฐเป็นผู้มีอำนาจโดยตรง และปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเกิดจากความล้มเหลวของระบบตรวจสอบความไม่เป็นอิสระของกระบวนการสอบสวน และการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในระหว่างการควบคุมตัว ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการลอบลั่นฆัตและละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ 1) ปัญหาที่เกิดจากการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วยการดำเนินการตามกฎหมายที่ไม่เคร่งครัด การสืบสวนสอบสวนที่ไม่มีประสิทธิภาพ ความพร้อมในการดำเนินการและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ และการทำงานที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงได้ 2) ปัญหาที่เกิดจากภาคประชาชน ประกอบด้วย ความหวาดกลัวผลกระทบจากการให้ข้อมูลและมักถูกข่มขู่เพื่อยุติการร้องขอความเป็นธรรมและการขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการ

การสูญหายของบุคคลที่คิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว 3) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม “สิทธิของประชาชนในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล สิทธิในการได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ สิทธิในการมีทนายความ และการได้รับการพิจารณาคดีอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม ซึ่งถือเป็นหลักพื้นฐานของรัฐธรรมาภิบาลและสิทธิมนุษยชนสากล

อุปสรรคในการดำเนินกระบวนการตามหน้าที่ในคดีการบังคับสูญหาย 1) เจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง ผู้ถูกกล่าวหา มักเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงส่งผลให้กระบวนการสอบสวนมีความล่าช้า หรือขาดความเป็นกลางเกิดภาวะองค์กรสอบสวนตัวเอง ซึ่งลดความน่าเชื่อถือของกระบวนการ 2) ไม่มีหลักฐานเพียงพอ หรือถูกปิดกั้นการบังคับสูญหายมักไม่มีร่องรอยทางกายภาพหรือพยานที่ชัดเจนหลักฐานสำคัญ เช่น กล้องวงจรปิด บันทึกการควบคุมตัว มัก หายไปหรือไม่เปิดเผยการควบคุมตัวแบบลับ นอกระบบทำให้ยากต่อการพิสูจน์ว่าเกิดเหตุใดขึ้น 3) ความกลัวของพยานและครอบครัวผู้เสียหาย พยานไม่กล้าให้ข้อมูลเนื่องจากกลัวถูกคุกคามครอบครัวผู้เสียหายมักถูกเพิกเฉยจากหน่วยงานรัฐ หรือถูกกดดันให้ยุติการร้องเรียน 4) ขาดความชัดเจนในบทบาทหน่วยงานหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ตำรวจ อัยการ กรม. และ กรมสอบสวนคดีพิเศษ อาจมีความซ้ำซ้อนในหน้าที่ขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ บางกรณีไม่มีหน่วยงานได้รับลูกอย่างจริงจังเกิดภาวะ ลูกบอลร้อน แนวทางในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายสามารถกระทำได้โดยการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติตามหลักสากลของการจับกุมปราบปราม และปรับปรุงขั้นตอนในการดำเนินการโดยการลดขั้นตอนบางขั้นที่ไม่จำเป็นเพื่อสร้างความสะดวกให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ผนวกกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน และจัดอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนให้ความรู้แก่ประชาชนทุกกลุ่มเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพ.ร.บ.ดังกล่าวเพื่อลดปัญหาการทรมานและการบังคับสูญหายในสังคมไทย

สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ภาครัฐ ดังนี้

1) ปัญหาโครงสร้างและกฎหมาย ปัญหาเชิงโครงสร้างและกฎหมาย เป็นความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติบางมาตราของกฎหมายยังมีความไม่ชัดเจนในการตีความ เช่น การกำหนดความหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่อาจทำให้เกิดข้อโต้แย้งในทางปฏิบัติ การบังคับใช้กฎหมายไม่เคร่งครัด อีกทั้งการกำหนดถ้อยคำสำนวนใน พ.ร.บ. ยังไม่ครอบคลุมพฤติการณ์บางอย่างของผู้ต้องหา

2) ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย ยังประสบปัญหาอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านความรับผิดชอบและเป็นธรรมของกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การลอยนวลพ้นผิดของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดมักไม่ต้องรับโทษ เนื่องจากระบบตรวจสอบภายในขาดประสิทธิภาพมีความเชื่อมโยงหรือเกี่ยวพันกันภายในองค์กรของรัฐ การปกป้องกันภายในหน่วยงานขาดกลไกอิสระในการสอบสวนกระบวนการสอบสวนมักดำเนินโดยหน่วยงานเดียวกันกับผู้ถูกกล่าวหาสังกัดอยู่ทำให้ขาดความเป็นกลางและโปร่งใสลดโอกาสในการนำตัวผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง

3) ปัญหาด้านสถาบันและวัฒนธรรมองค์กร วัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนความรุนแรงหน่วยงานด้านความมั่นคง เช่น ตำรวจหรือทหารยังมีแนวโน้มใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือหลักในการสอบสวนผู้ต้องหาปราบปรามความเห็นต่าง หรือการข่มขู่ความรุนแรงกลายเป็นเรื่องปกติในระบบและไม่ได้ถูกตั้งคำถาม หรือควบคุมอย่างเพียงพอความกลัวและอำนาจนิยมบรรยากาศของความกลัวต่อเจ้าหน้าที่รัฐทำให้ประชาชนไม่กล้าร้องเรียนหรือเปิดเผยการละเมิดที่ตนประสบมีความกังวลว่าจะถูกตอบโต้ หรือคุกคาม หากออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมส่งผลให้กลไกร้องทุกข์และตรวจสอบถูกทำให้ไร้ประสิทธิภาพ

4) ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนยังคงมีความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้มีรายได้น้อย ชนกลุ่มน้อย หรือผู้ไร้สัญชาติ ที่มีถูกกันออกจากระบบทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม หนึ่งในอุปสรรคสำคัญในการปกป้องสิทธิมนุษยชน ประชาชนไม่รู้สิทธิของตนเอง โดยเฉพาะในกลุ่มที่อยู่ชายขอบของสังคม เช่น ชนกลุ่มน้อย ผู้ลี้ภัย ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลกลุ่มเหล่านี้มักขาดข้อมูลความรู้ และทรัพยากรในการปกป้องสิทธิของตนเองส่งผลให้ไม่สามารถร้องเรียนหรือดำเนินคดีได้ ระบบยุติธรรมล่าช้า ซับซ้อนกระบวนการยุติธรรมในหลายประเทศยังมีปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดีขั้นตอนที่ยุ่งยากเข้าใจยาก

5) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน การรับรู้และความเข้าใจของประชาชนยังอยู่ในระดับต่ำ ประชาชนจำนวนมากยังไม่รู้ว่าการทรมานและการบังคับสูญหายเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงและผิดกฎหมายระหว่างประเทศขาดการรณรงค์หรือการให้ความรู้ในระดับชุมชนเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและกลไกการร้องเรียน ความกลัวและความไม่ไว้วางใจในรัฐประชาชนมักลังเลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเพราะกลัวผลกระทบ เช่น การถูกคุกคาม หรือการถูกติดตามจากเจ้าหน้าที่รัฐกรณีผู้เสียหายไม่กล้าร้องเรียน เป็นต้น

สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ภาคประชาชน ดังนี้

1) ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม สิทธิของประชาชนในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล สิทธิในการได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ สิทธิในการมีทนายความ และการได้รับการพิจารณาตัวอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม อีกทั้งเปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถแจ้งเบาะแสและการร้องเรียนได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

2) การขูดเยียวยาที่ไม่สอดคล้อง การปฏิบัติงานของภาครัฐทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีดังกล่าวอย่างถูกต้องตามกฎหมายและหลักมนุษยชน ให้เกียรติความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน และสร้างภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

3) การมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทรมาน สนับสนุนการอบรมเจ้าหน้าที่ในสังกัดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำบุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 เน้นย้ำให้มีการปฏิบัติงานตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล รวมถึงการสร้างระบบการรายงานและตรวจสอบภายในอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิทั้งโดยเจตนาและโดยประมาท

2. ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลสูญหายของผู้เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ดังนี้

2.1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก การดำเนินการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ “ในกรณี queประชาชนถูกกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น การทรมาน การกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือการถูกบังคับให้สูญหาย ยังคงมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติอย่างชัดเจน ญาติของผู้สูญหายให้ข้อมูลว่า ในทางหลักการ ครอบครัวของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควรได้รับสิทธิในการเยียวยา ทั้งในรูปแบบของค่าชดเชย การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ รวมถึงการได้รับความเป็นธรรมผ่านกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ครอบครัวของผู้ที่ถูกบังคับให้สูญหายกลับแทบไม่ได้รับการเยียวยาหรือสิทธิประโยชน์ใด ๆ จากรัฐ ทั้งนี้ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของครอบครัวผู้สูญหายยังเผชิญกับข้อจำกัดในเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยมีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความล่าช้า ขาดประสิทธิภาพ หรือมีลักษณะของการไม่เปิดเผยข้อเท็จจริง

การมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายและกฎหมาย การมีส่วนร่วมโดยการรณรงค์ ได้แก่ 1) “การรณรงค์ของครอบครัวผู้เสียหายต่อการบัญญัติกฎหมาย กรณีเหล่านี้อาจกลายเป็นแรงผลักดันให้เกิด

กฎหมายเฉพาะ หรือที่บางครั้งเรียกว่ากฎหมายที่ตั้งชื่อตามเหยื่อ การแจ้งเหตุหรือร้องเรียนต่อหน่วยงานที่มีอำนาจ เช่น สถานีตำรวจ พนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อให้เริ่มต้นการสืบสวนหรือตรวจสอบการติดตามข้อมูลและพยานหลักฐาน โดยญาติผู้เสียหายและองค์กรภาคประชาสังคม ร่วมกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อสนับสนุนการสืบสวน เช่น การค้นหาพยานบุคคล การตรวจสอบกล้องวงจรปิด หรือการเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การสื่อสารกับสาธารณะ ผ่านสื่อมวลชนและการจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น การยื่นหนังสือหรือการจัดเวทีสาธารณะ เพื่อสร้างแรงกดดันทางสังคมให้เกิดการเร่งรัดการดำเนินการของรัฐ

สรุปได้ว่า คดีการบังคับสูญหายมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากอาชญากรรมทั่วไปหลายประการ โดยเฉพาะในด้านความซับซ้อนของรูปแบบการกระทำ ซึ่งก่อให้เกิดอุปสรรคสำคัญในการสืบพยานหลักฐาน และการตรวจสอบชะตากรรมของผู้สูญหาย หลักฐานสำคัญที่จะสามารถชี้ชัดถึงชะตากรรมของผู้สูญหายได้ คือ ศพหรือชิ้นส่วนของร่างกายมักถูกกระทำการเพื่ออำพรางการทำลายหรือการเคลื่อนย้าย เพื่อให้ยากต่อการตรวจพบ อันเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมอย่างมีนัยสำคัญ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในคดีการบังคับสูญหายมักเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น การดำเนินการสอบสวนที่เร่งรีบเกินไป การขาดมาตรการคุ้มครองพยานที่เพียงพอในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดี การที่ครอบครัวของผู้สูญหายไม่สามารถเข้าเป็นผู้เสียหายในคดีได้โดยตรง ตลอดจนการขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรืออำนาจในการผลักดันให้มีการสืบสวนสอบสวนหรือรวบรวมพยานหลักฐานด้วยข้อจำกัดข้างต้น ทำให้การแสวงหาความจริงเพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกลายเป็นสิ่งที่แทบเป็นไปไม่ได้สำหรับครอบครัวของผู้สูญหาย และในหลายกรณี แม้จะมีการชดเชยด้วยเงิน ก็ไม่อาจถือเป็นหลักประกันว่าจะสามารถป้องกันการเกิดเหตุการณ์การบังคับสูญหายขึ้นอีกในอนาคตได้อย่างแท้จริง

3. ผลการวิเคราะห์ รูปแบบการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายของผู้เสียหาย โดยใช้หลักสารานุกรมธรรม 6 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

3.1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก 1. เมตตากายกรรม (การแสดงออกด้วยกายอย่างเป็นมิตร) รูปแบบการมีส่วนร่วม “ผู้เสียหายร่วมกิจกรรมทางสังคมหรือเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อส่งเสริมความเข้าใจและเยียวยาร่วมกัน การร่วมรณรงค์โดยใช้สัญลักษณ์ เช่น เดินขบวนอย่างสงบ หรือแสดงออกเชิงสันติ เช่น ให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การประชุมระดับชุมชน นโยบายสร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe space) ที่ให้เกียรติผู้เสียหาย 2) เมตตาวจิกรรม (การใช้วาจาอย่างสุภาพ มีเมตตา) รูปแบบการมีส่วนร่วม “เจ้าหน้าที่ควรพูดจาด้วยความอ่อนโยน ไม่ตอกย้ำความทุกข์ ส่งเสริมการรับฟังผู้เสียหายโดยไม่ตัดสิน การสื่อสารกับประชาชนอย่างสุภาพ ไม่ข่มขู่ ไม่ใช้คำหยาบหรือดูหมิ่น การพูดจาดีต่อกันอยู่บนพื้นฐานของความเมตตาในด้านการสื่อสาร 3) เมตตาโมหกรรม (มีเจตนาดีต่อกันทางใจ) รูปแบบการมีส่วนร่วม “ภาครัฐและสังคมควรยอมรับผู้เสียหาย ไม่ตีตรา หรือมองเป็น “ปัญหา” สร้างวัฒนธรรมที่เห็นผู้เสียหายเป็น “ผู้กล้า” มากกว่า “เหยื่อ” มีเจตนาดี ไม่ดูถูกเหยียดหยาม ไม่อคติต่อผู้เสียหาย ผู้ต้องสงสัย หรือผู้มีความเห็นต่าง การนึกคิด หรือปรารถนาดีต่อกัน รู้จักการให้อภัยและเสียสละ เมื่อทำผิดก็ควรให้อภัย หรือในการทำงานร่วมกัน 4) สาธารณโภคี (แบ่งปันสิ่งของ ความรู้ หรือทรัพยากร) รูปแบบการมีส่วนร่วม “ผู้เสียหายแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ หรือข้อมูลเพื่อพัฒนานโยบายและกฎหมาย การช่วยเหลือหรือร่วมเป็นพี่เลี้ยงให้ผู้เสียหายรายใหม่ เช่น เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเข้าถึงความช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไขยุ่งยาก 5) สีสสามัญญตา (ความสม่ำเสมอในการรักษาศีล หลักจริยธรรมร่วมกัน) รูปแบบการมีส่วนร่วม “การเป็นแบบอย่างของการเคารพสิทธิมนุษยชน แม้ในฐานะผู้เสียหาย ร่วมผลักดันให้เจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้มีอำนาจเคารพหลักจริยธรรม เช่น เจ้าหน้าที่ที่ต้องยึดมั่นในหลักกฎหมาย ไม่เลือกปฏิบัติ ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้มีอำนาจ 6) ทิฏฐิสามัญญตา (มีความคิดเห็นร่วมกันในหลักธรรม ความดีงาม) รูปแบบการมีส่วนร่วม “การรวมกลุ่มผู้เสียหายเพื่อเรียกร้องความ

ยุติธรรมอย่างมีหลักการ ส่งเสริมค่านิยมต่อต้านการทุจริตและการอุ้มหายในสังคม เช่น ร่วมกันสร้างความเข้าใจว่า การป้องกันการทุจริตการสูญหาย เป็นภารกิจร่วมของรัฐประชาชน ผู้เสียหาย ส่งเสริมเครือข่ายภาคประชาชน องค์กรสิทธิ ชุมชน ในการติดตามกรณีต่าง ๆ ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและการกระทำที่บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและการบังคับสูญหายของผู้เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและการบังคับสูญหายของผู้เสียหายจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ผู้วิจัยสามารถจำแนกปัญหาออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาเชิงโครงสร้างและกฎหมาย 2) ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบัน 3) ปัญหาด้านสถาบันและวัฒนธรรมองค์กรภายในหน่วยงานของรัฐที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย 4) ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน 5) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน จากข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า 1) ปัญหาที่เกิดจากการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย การดำเนินการตามกฎหมายที่ไม่เคร่งครัด การสืบสวนสอบสวนที่ไม่มีประสิทธิภาพ ความพร้อมในการดำเนินการและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ และการทำงานที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงได้ และ 2) ปัญหาที่เกิดจากภาคประชาชน ประกอบด้วย ความหวาดกลัวผลกระทบจากการให้ข้อมูลและมักถูกข่มขู่เพื่อให้ยุติการร้องขอความเป็นธรรมและการขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการสูญหายของบุคคลที่คิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว ประเด็นงานวิจัย สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและการกระทำที่บุคคลสูญหาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิตวิพรรณ ตันติชัยนุสรณ์ และสัณญพงค์ ลิ้มประเสริฐ (2565) กล่าวว่า ในปัจจุบันกฎหมายของประเทศไทยในเรื่องของการป้องกันการบังคับให้สูญหายนั้น มีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวนี้ยังไม่สามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะฐานความผิดของการบังคับบุคคลให้สูญหายส่วนมากผู้กระทำความผิดจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งก่อให้เกิดการใช้อำนาจจนเกินเลยหรือใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกทั้งเมื่อผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเสียเองทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย และกระทำความผิดตามอำเภอใจ เพราะเชื่อว่าตนไม่ต้องรับผิดทางกฎหมาย หรือมีโอกาสดูถูกโทษน้อยมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บริษัทุชา กมลนิติธรรม และสุขสมัย สุทธิบัติ (2559) ในประเด็นมาตรการทางกฎหมายเพื่อรองรับอนุสัญญาต่อต้านการทุจริตและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ได้กล่าวว่า อนุสัญญา มีโครงสร้างของเนื้อหาที่ครอบคลุมถึงหลักการและพันธกรณีข้อผูกพันของรัฐภาคี ทั้งภาคสารและวิธีบัญญัติวัตถุประสงค์ มุ่งเน้นในการป้องกัน และลงโทษต่อการกระทำทุจริต ซึ่งกระทำโดย เจ้าพนักงานรัฐ หรือบุคคลอื่นที่กระทำในนามของเจ้าพนักงานหรือการยุยง หรือโดยความยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจของ เจ้าพนักงานรัฐ หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน และยังครอบคลุมถึงการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี รัฐภาคีบัญญัติต้องบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องเพื่อให้อนุสัญญามีผลบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม ประเทศไทย ปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทุจริตมากกว่า 20 ฉบับ และยัง พบว่า บทบัญญัติยังไม่สอดคล้องกับอนุสัญญา ดังนั้น หากจะต้องแก้ไขกฎหมายแต่ละฉบับให้สอดคล้องก็จะต้องบัญญัติหลักการเช่นเดียวกันในกฎหมายทุกฉบับ การตราขึ้นเป็นกรณีพิเศษจะมีความ

เหมาะสมและไม่ซ้ำซ้อนเกินความจำเป็น พระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นนั้น ควรมีแนวทาง ดังนี้ ในภาคสารบัญญัติ บัญญัติมาตรการ เช่น กำหนดบทนิยาม การทรมาน และบทนิยามอื่น ๆ การไม่อาจอ้างเหตุเกี่ยวกับพฤติการณ์พิเศษใดเพื่อการทรมาน การกำหนดความผิดการทรมาน การพยายาม การสนับสนุน หรือการรู้เห็นเป็นใจ หรือการมีส่วนร่วมการทรมาน การกำหนด บทลงโทษ เช่น กระทำทรมานต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปี ถึง 20 ปี และปรับเป็นเงินตั้งแต่ห้าหมื่นถึงหนึ่งแสนบาท การกำหนดอายุความ 20 ปี

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายของผู้เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายของผู้เสียหาย ครอบครัวมีการพยายามผลักดันและรณรงค์ให้มี กฎหมายที่ให้การบังคับบุคคลสูญหายเป็นความผิดทางอาญาโดยตลอด เนื่องจากต้องการให้กระบวนการยุติธรรมในเรื่องการบังคับสูญหายปราศจากช่องโหว่ซึ่งตนเองและครอบครัวก็เคยได้มีส่วนร่วมในการสะท้อนความต้องการเพื่อให้ร่างกฎหมายดังกล่าวมีเนื้อหาที่สมบูรณ์ที่กลั่นกรองจากประสบการณ์และแนวคิดของครอบครัวของผู้สูญหายมากที่สุดร่างพระราชบัญญัติที่ได้มีส่วนร่วมฉบับนั้นก็ผ่านการพิจารณา ซึ่งสมาชิกครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบดีใจมากที่มีพระราชบัญญัติฉบับแรก (พ.ร.บ.) ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปณิธาน พิมลวิชัยกิจ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลกระทบในเชิงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเมื่อไม่มีกฎหมายบังคับใช้โดยเฉพาะกับปัญหาการบังคับสูญหาย” ผลการศึกษา พบว่า ผลกระทบในเชิงบทบัญญัติทางกฎหมายเมื่อไม่มีบทกฎหมายสำหรับบังคับใช้กับปัญหาการบังคับสูญหายเป็นการเฉพาะ คือ การบังคับสูญหายไม่เป็นการกระทำผิดทางอาญา และไม่มีกำหนดมาตรการสำหรับการพิจารณาคดีที่มีลักษณะเป็นการบังคับสูญหาย เมื่อใช้บทบัญญัติและกระบวนการทางกฎหมายที่มีในปัจจุบันก็พบว่า ไม่สามารถนำมาปรับใช้กับการบังคับสูญหายซึ่งมีความซับซ้อนแตกต่างจากคดีอื่นได้ทั้งหมด นำไปสู่ผลกระทบในเชิงกระบวนการยุติธรรม คือ การที่ครอบครัวไม่มีสถานะเป็นผู้เสียหาย การที่ศาลมิได้ใช้อำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐาน และการช่วยเหลือเยียวยาที่ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ทำให้การบังคับสูญหายยังคงมีอยู่เรื่อยไป จึงควรมีการบังคับใช้กฎหมายสำหรับการบังคับสูญหายเป็นการเฉพาะโดยเร็วเพื่อให้เกิดมาตรการและกระบวนการในการแก้ไขปัญหาการบังคับสูญหายอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลยศ พันธุมาศโกมล และสุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กฎหมายต้นแบบว่าการคุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์” ผลการวิจัยพบว่า ศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนไทยมีการละเมิดมาโดยตลอด เช่น การค้ามนุษย์ หรือการบังคับใช้แรงงาน เป็นปัญหาที่ไม่สามารถจะลงโทษผู้กระทำผิดได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดความผิดฐานละเมิดศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ไว้ ดังนั้นการวิจัยนี้จึงได้จัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการคุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์เป็นกฎหมายใหม่ระดับพระราชบัญญัติ โดยมีโครงสร้างของกฎหมายประกอบด้วยคำนิยาม องค์ประกอบความผิดฐานละเมิดศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ องค์ประกอบความผิดฐานละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน การคุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ และบทกำหนดโทษ จะทำให้มีฐานความผิดที่จะลงโทษผู้ละเมิดศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ได้และทำให้ผู้ถูกละเมิดศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ผู้วิจัยเสนอให้มีการนำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการคุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์จากการวิจัยไปตราเป็นกฎหมายตามกระบวนการทางนิติบัญญัติ

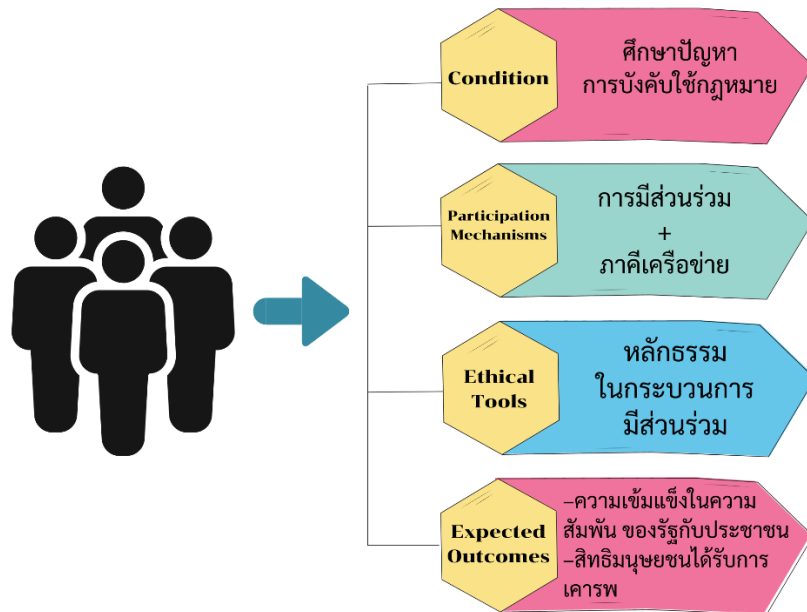
3. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายของผู้เสียหาย โดยใช้หลักสารานุกรม 6 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายของผู้เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร พบว่า การช่วยรณรงค์ ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมการประชาสัมพันธ์โครงการต่าง ๆ การแสดงออกด้วยความมีไมตรีต่อกันโดยการเดินพบกันก็ทักทายกัน มีความเคารพซึ่งกันและกันมีความหวังดี เป็นหลักธรรมที่ใช้บริหารในงานบริหารบุคคลกล่าวคือ ผู้บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงานและประชาชนทั่วไป โดยใช้หลักเมตตาทายกรรมได้แก่ ให้ความรู้ ให้ข้อแนะนำให้ข้อคิดแนวทางปฏิบัติงาน รับฟังข้อคิดเห็นและเคารพสิทธิส่วนบุคคลความตระหนักถึงการสร้างความรู้สึที่ดีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลและมีความสามัคคี มี หนึ่งใจเดียวกัน เชื่อเสมอว่าการให้ใจจะได้ทั้งใจและงานได้โดยแท้ เหมือนน้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่าการมีความเมตตา มีความเข้าอกเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น ใจเขาใจเรา ช่วยเหลือกันด้วยความเต็มใจปรารถนาดีทุกเมื่อช่วยเหลือกันโดยจิตใจที่ดีไม่คิดร้าย มีความสามัคคีกัน สมานฉันท์ปรองดอง มีน้ำใจและไม่คิดร้ายต่อกันประชาชนมีส่วนร่วมในการรับฟังติดตามข่าวสาร เกี่ยวกับการใช้โทรศัพท์มาช่วยในการปราบปรามการกระทำความผิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุวรรณธรรมาภิมณฑ์ (สมชาย เจริญผา) และคณะ (2565) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสมานฉันท์ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรม 6 กับการส่งเสริมความสมานฉันท์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการบริหารองค์กรไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคล และการนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการบริหารองค์กรมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมความสมานฉันท์ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอมืองจังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.874 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านหลักทฤษฎีสามัญญตา มีค่าความสัมพันธ์สูงสุด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 เพื่อการส่งเสริมความสมานฉันท์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า หลักเมตตาทายกรรม (การแสดงไมตรีจิตที่ดีต่อกัน) หลักเมตตาเวจีกรรม (การพูดต่อกันด้วยเมตตาช่วยแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์) หลักเมตตาโมกกรรม (การตั้งจิตปรารถนาดีและคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน) หลักสาราณโภคี (การแบ่งปันลาภผลและการประสานประโยชน์ที่ได้มาต่อกัน) หลักศีลสามัญญตา (การประพฤติปฏิบัติอยู่ในสุจริตรักษาระเบียบและข้อบังคับ ที่วางไว้) หลักทฤษฎีสามัญญตา (ความเคารพรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน) เป็นหลักปฏิบัติในการส่งเสริมความสมานฉันท์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ขณะเดียวกันงานวิจัยของ กษิตศิ รอดน้อย (2567) ได้วิจัยเรื่อง “ความทันสมัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 400คน โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายเปิดและปลายปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสถิติที่ใช้วิเคราะห์คือการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปความทันสมัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชน ทิศนคติความเชื่อ ค่านิยมทางการเมืองเป็นไปในลักษณะที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัว ระบบเครือญาติ ระบบอุปถัมภ์ 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชน สถาบันครอบครัวและกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับมาก 3. ประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ลดความขัดแย้งในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายของผู้เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย โดยใช้ CPEE MODEL ภายใต้ (CPEE STRATEGY) ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากภาพสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายของผู้เสียหาย อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” โดยใช้ CPEE MODEL เป็นปัจจัยสำคัญมีคำอธิบายดังนี้

1) ศึกษาปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย (Condition) คือ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ. การป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับสูญหายดังกล่าวในกลุ่มประชาชน เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ไม่มีการอบรม หรือให้ความรู้เชิงลึกอย่างทั่วถึงถึงบทบัญญัติของกฎหมาย รวมถึงแนวทางในการร้องเรียนและติดตามคดี และระบบการรายงานหรือแจ้งเบาะแสกรณีทรมานหรือสูญหายยังไม่มี ความชัดเจน หรือเข้าถึงยาก

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปราม (Participation Mechanisms) คือ ประชาชนยังไม่มี ความตระหนักรู้ในสิทธิของตนเอง และไม่เข้าใจบทบาทของตนในการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับ “รับรู้ข้อมูล” (passive) มากกว่าการลงมือร่วมทำ (active participation) กลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ หรือผู้ด้อยโอกาส มีโอกาสน้อยในการเข้าถึงข้อมูลหรือการมีส่วนร่วม และขาดช่องทางหรือพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงความเห็นหรือแจ้งเหตุ

3) รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 (Ethical Tools) คือ ทำคู่มือการดำเนินงาน โดยยึดหลักสาราณียธรรม สร้าง “กลยุธมิตรทางสิทธิ” ที่ช่วยฟื้นฟูความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน

(1) เมตตากายกรรม สร้างกิจกรรมร่วมกัน เช่น เวทีชาวบ้าน เสวนาอบรม ให้ประชาชนเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ

(2) เมตตาวจีกรรม ใช้คำพูดสุภาพ เอื้อเพื่อ สื่อสารที่ไม่ก่อความหวาดกลัว เช่น โครงการพูดคุยกับชุมชน

(3) เมตตามโนกรรม ส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกในเจ้าหน้าที่และประชาชนต่อผู้ที่ออกมาเปิดเผยข้อมูลหรือร้องเรียน

(4) สาธารณโมคิ แบ่งปันทรัพยากร เช่น งบประมาณ หรือเทคโนโลยีสื่อสาร

(5) ศีลสามัญญตา มีแนวปฏิบัติร่วมกัน เช่น ธรรมนูญชุมชนเรื่องสิทธิมนุษยชน

(6) ทิฐิสามัญญตา การสร้างความเห็นร่วมว่า “การไม่ทรมานและไม่ให้บุคคลสูญหาย” คือ ค่านิยมร่วมของชุมชน

4) Expected Outcomes คือ ภาครัฐ ภาคประชาชนมีส่วนร่วม เกิดความร่วมมือภาครัฐภาคประชาชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) รัฐควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงให้ประชาชนมีบทบาทตรวจสอบและเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท 2) ควรบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการป้องกันการทรมานและการบังคับให้สูญหายในหลักสูตรการศึกษาของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ตำรวจ ทหาร และฝ่ายปกครอง พร้อมเน้นย้ำจริยธรรมและเมตตาธรรมในการปฏิบัติงาน 3) จัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังชุมชนหรือเครือข่ายประชาชนเพื่อสิทธิมนุษยชนระดับตำบลหรืออำเภอโดยมีกลไกการสื่อสารกับหน่วยงานรัฐ และเปิดช่องทางร้องเรียนอย่างปลอดภัย

2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 1) พัฒนารูปแบบโมเดลการมีส่วนร่วมด้วยหลักเมตตาธรรม เช่น วงสนทนาอย่างปลอดภัย (Safe Space Dialogue) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือประชาชนกล้าสื่อสาร 2) อบรมผู้นำชุมชน อาสาสมัครให้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสื่อสาร ป้องกัน และแก้ไขปัญหาในพื้นที่นำหลักสภาราษฎร 6 มาใช้จริงในการประชุม เวทีสาธารณะ 3) เผยแพร่กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมที่ประสบผลสำเร็จในชุมชนอื่น ๆ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและต้นแบบสำหรับพื้นที่อื่น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงกับพื้นที่ที่มีการมีส่วนร่วมน้อยเพื่อค้นหาปัจจัยเอื้อต่อการมีส่วนร่วมและแนวทางการพัฒนา 2) การวิจัยการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบประสบการณ์และมุมมองที่มีต่อปัญหาการบังคับสูญหาย ซึ่งการศึกษาดังกล่าวอาจไม่ใช่วิธีการศึกษาในเชิงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

บรรณานุกรม

- กมลยศ พันธุมาศโกมล และสุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2565). กฎหมายต้นแบบว่าการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นความมนุษย์. วารสารสหวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. 6(1), 93.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2559). สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน: ปรัชญากฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- ชัยญณัท แก้วท่าไม้. (2567). ปัญหากฎหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม การทรมานและการกระทำบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ศึกษากรณีมาตรา 5 และมาตรา 22. (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2559). *พื้นที่สันติวิธีบนทางสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ของเรา.
- ปณิธาน พิมลวิชัยกิจ. (2562). ผลกระทบในเชิงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเมื่อไม่มีกฎหมายบังคับใช้ โดยเฉพาะกับปัญหาการบังคับสูญหาย. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 30(3), 128.
- ปรัชญา กมลนิติธรรม และสุขสมัย สุทธิบัติ. (2559). มาตรการทางกฎหมายเพื่อรองรับอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำแย่คดีศรี. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*. 6(2), 150-175.
- ปติวรรณ ตันติชัยนุสรณ์ และสัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. (2565). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับบุคคลให้สูญหาย. *วารสารนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*. 6(2), 207-224.
- พระครูสุวรรณธรรมาภิรมย์ (สมชาย เจริญผา) และคณะ. (2565). การประยุกต์ใช้หลักสารณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสมานฉันท์ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*. 9(3), 222.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมาน. และการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565. (2565, 25 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนที่ 66 ก. หน้า 43-45.
- มูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ. (2558). *การบังคับให้บุคคลสูญหาย ในประเทศไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ.
- สหประชาชาติประเทศไทย. (2565). *ข่าวประชาสัมพันธ์ สำนักงานเพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในดที่ประเทศไทยประกาศใช้ พรบ.ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย*. สืบค้น 21 มิถุนายน 2567, จาก <https://thailand.un.org/th/205302>.
- อนันต์ เพียรวิวัฒนะกุลชัย. (2568). ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบังคับชำระพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565. *วารสารวิชาการศรีปทุมชลบุรี*. 21(1), 252-265.
- อัจฉรา ฉายากุล และคณะ. (2558). *การอนุวัติกฎหมายไทยตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือย่ำแย่คดีศรี และเพื่อเตรียมรองรับการเข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ รวมทั้งอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ รวมทั้งอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองมิให้บุคคลถูกบังคับให้สูญหาย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทคลาสสิกสแกน.
- Booth, M., Hall, C.K. (2008). *Crimes against humanity. In Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observer's Notes*. Article by article, 2nd ed., edited by Triffterer, O., C.H. Beck-Hart Nomos.
- Denzin, Norman K., and Yvonne S. Lincoln. (2000). *Handbook of Qualitative Research*. California: Sage Publications.
- Nowak, M. (2012). *Torture and enforced disappearance*. In *International Protection of Human Rights: A Textbook*, Krause, C. Krause and M. Schein in. (eds.). (Turku: Institute for Human Rights, Abo Akademi University).